

Η ποιμαντική διάσταση του έργου του Γέροντος Ιωσήφ του Ησυχαστού

/ [Αφιέρωμα στον Όσιο Ιωσήφ Ησυχαστή](#)

[Μητροπολίτης Μεσογαίας & Λαυρεωτικής Νικόλαος Χατζηνικολάου](#)

Το πρόσωπο του Γέροντος Ιωσήφ του ησυχαστού, σύμφωνα μάλιστα και με όσα ακούσαμε αυτές τις μέρες, είναι ταυτισμένο με την απόλυτη φυγή από τον κόσμο, την ανυποχώρητη διεκδίκηση των όρων της ησυχίας, την ασυμβίβαστη προσήλωση στην ανάγκη της απερίσπαστης προσευχής, την διηνεκή προσπάθεια άσκησης της βίας, την σπανίου μεγέθους αγάπη προς τον κόσμο της ερήμου. Κανείς δεν θα μπορούσε εύκολα να συνδυάσει τον βίο ενός τέτοιου ανθρώπου με την εικόνα ενός ποιμένου. Πώς είναι δυνατόν, όταν έχουμε μπροστά μας έναν πρωταθλητή και λάτρη της ησυχίας, η οποία «Τας αισθήσεις Τας έξω νεκροί και Τας κινήσεις Τας έσω εγείρει», να μιλούμε για την ποιμαντική και μάλιστα του έργου του, κάτι που προϋποθέτει την μετά «του κόσμου αναστροφή», η οποία για έναν ησυχαστή «τα εναντία τούτων πράσσει»; Ο ησυχαστής δεν είναι ποιμένας που ομιλεί και «αναστρέφεται», ούτε ακτιβιστής που παράγει

έργο.

Ο Γέροντας όμως Ιωσήφ ήταν και ησυχαστής και γέροντας· ήταν και είναι ποιμένας που ποιμάινει και ποιμαίνει μέχρι σήμερα διψασμένες ψυχές. Είναι οδηγός που δεν διδάσκει μόνον, αλλά και εμπνέει και μυσταγωγεί. Γεννά τέκνα και λόγο. Ενώ είναι ακραίος ησυχαστής, με έντονη απομονωτική τάση και ασυμβίβαστη αγάπη στη σιωπή και την ησυχία, ταυτόχρονα δείχνει ένα απaráμιλλο ενδιαφέρον για τις εν τω κόσμω αγωνιζόμενες ψυχές. Ζεί το γεγονός της σωτηρίας όχι απομονωμένα για τον εαυτό του αλλά εν τη Εκκλησία με τους αδελφούς. Η εκτενής αλληλογραφία του και οι καρποί της ζωής του, ο στενός και ο ευρύτερος κύκλος των μαθητών του, αυτό καταδεικνύουν.

Βέβαια, η ποιμαντική του Γέροντος Ιωσήφ είναι έντονα μοναχικού και φιλοκαλικού προσανατολισμού. Επίκεντρό της αποτελεί η προσευχή και η άσκηση. Γι' αυτά συνέχεια μιλάει. Αποδέκτες της είναι είτε μοναχοί είτε πιστοί που επιλέγουν μοναχικών προδιαγραφών ζωή στον κόσμο και άσκηση της νοεράς εργασίας. Έτσι στις επιστολές, στα γραφόμενα και στη διδασκαλία του, σπάνια θα συναντήσουμε θέματα που αναφέρονται σε σχέσεις ανδρογύνων, αγωγή παιδιών, οικογενειακή ηθική, επαγγελματικό προσανατολισμό κ.λπ. Ο λόγος και η σκέψη του ασχολούνται περισσότερο με τον Θεό και λιγότερο με τον άνθρωπο. Περισσότερο με το μυστήριο και λιγότερο με την φυσική λογική. Περισσότερο με τη χάρη και λιγότερο με την πτώση.

Υπό την έννοια αυτήν, η ποιμαντική του Γέροντος Ιωσήφ είναι ασυνήθης,

εξειδικευμένη και μοναχικά προσανατολισμένη.

1) Μεθοδικός και σαφής στη διδασκαλία του.

Μελετώντας τις επιστολές και κατηχήσεις του, θα μπορούσαμε να μιλήσουμε περί διδασκαλίας του. Μέσα στα κείμενα αυτά διακρίνουμε ανατομικές περιγραφές των μυστικών καταστάσεων της ψυχής, εντυπωσιακή ανάλυση των λειτουργιών της και παθολογία των αδυναμιών της, λεπτομερείς σκιαγραφήσεις του πνευματικού αγώνος. Γνωρίζει καλά πώς λειτουργούν τα πάθη, τί κρύβουν, πώς εκδηλώνονται· γι' αυτό και δεν μιλάει θεωρητικά και με ασάφεια. Ο λόγος του έχει αυθεντικότητα, δύναμη και πειστικότητα· μοιάζει με πρωτότυπο κείμενο, όχι με μετάφραση.

Δεν αρκείται σε γενικόλογες και αόριστες παρηγορητικές προτροπές. Αναλύει θεολογικά τις πνευματικές καταστάσεις και εμπειρίες, τους τρόπους με τους οποίους ενεργεί η χάρις του Θεού, τον διάλογο της ψυχής μετά του Θεού με τρόπο έντονα προσωπικό.

«Όταν έλθη η χάρις και φύγη και πάλιν έρχεται και φεύγει, τότε μανθάνεις τον πόλεμον· και δεν σου κάμνει εντύπωσιν, αλλά χαίρων θα λέγεις: Δοκίμασόν με, Χριστέ μου, και πείρασόν με ως το αργύριον. Τότε κάμνεις ρίζες βαθιά, όπως τα δένδρα, όπου, όσον τα φυσά ο αέρας, τόσον ριζώνουν βαθύτερα. Και μάρτυς μου ο Θεός ότι εις τους μεγαλυτέρους πειρασμούς εύρον την μεγαλυτέραν παράκλησιν» [1].

2) Απλοϊκός και ακατέργαστος στον λόγο του.

Όπως φαίνεται καθαρά και από τα γραφόμενά του ο ίδιος ήταν αμόρφωτος με το ιδίωμα της αγνότητος και του αμόλυντου του μικρού παιδιού. Γι' αυτό και ο λόγος του είναι ακατέργαστος, γεμάτος εικόνες και παραδείγματα παρμένα από την φύση: βαμβάκι, σίδηρος [1], φίδι [3], ρίζες, φύλλα[4] , ο πειρασμός είναι ψύλλος [5]. Το κουδούνι της αρετής είναι η ανοχή, η μακροθυμία, η υπομονή [6].

Αυτή η απλοϊκότητα, παραστατικότητα και εκφραστικότητά του, καθιστά τον ίδιο ευπρόσιτο και τον λόγο του εύληπτο.

1. Γέροντος Ιωσήφ, Έκφρασις μοναχικής εμπειρίας, Επιστολή 22, Ιερά Μονή Φιλοθέου, Άγιον Όρος 62003, σ. 141. Και όλα αυτά καρποφόρησαν μετά την αναχώρησή του. Τα έκανε η χάρις του Θεού, όμως με την ευχή του. Η χάρις του αγίου μεταφέρεται και στα τέκνα του. Και από μακριά,

και απευθυνόμενη σε αγνώστους και μετά τον θάνατό του. Ο Γέρων Ιωσήφ μας δείχνει την εικόνα του ποιμένα που δεν είναι αυτός που συμβουλεύει αλλά αυτός που μυσταγωγεί· δεν είναι αυτός που πείθει αλλά αυτός που εμπνέει· δεν είναι αυτός που αγωνιά αλλά αυτός που αγαπά· δεν είναι αυτός που ψυχολογικά γνωρίζει αλλά αυτός που πνευματικά βιώνει· δεν είναι αυτός που διανοητικά κατανοεί, αλλά αυτός που νοερά προσεύχεται· δεν είναι αυτός που επιβάλλει την παρουσία του αλλά αυτός που αμφισβητεί το χάρισμά του· δεν είναι αυτός που μας ψάχνει αλλά αυτός στον οποίο προστρέχουμε· δεν είναι αυτός που τον βλέπουμε να ζεί αλλά αυτός που αισθανόμαστε πώς ποτέ δεν πεθαίνει· δεν είναι αυτός που κηρύττει τον Θεό ως απόδειξη· αλλά αυτός που τον παρουσιάζει ως «σημείο» στη δική του ζωή και στη δική μας ζωή. Η ενεργός προσευχή και η δυνατότητα μετάγγισης των δώρων της χάριτος είναι ασφαλώς η καλύτερη ποιμαντική.«Όταν βλέπης παράκλησιν εις την καρδίαν σου, φωτισμόν εις τον νούν σου και θεωρίαν, ευθύς γενού έτοιμος. Μή λέγης ότι ανάπαυσις μοι εδόθη, αλλά γεμίσας τα όπλα σου -δάκρυα, νηστεία, αγρυπνία και προσευχή- βάλε σκοπούς Τας αισθήσεις, τον νούν να φυλάγη...». Ό.π., Επιστολή 23, σ. 142.

2. Βλ. ό.π., Επιστολή 3, σ. 44.

3. Βλ. ό.π., Επιστολή 6, σ. 61.

4. Βλ. ό.π., Επιστολή 5, σ. 57.

5. Βλ. ό.π., Επιστολή 7, σ. 64.

6. Βλ. ό.π., Επιστολή 7, σ. 67. «Πώς δε η πλάσις του ανθρώπου; Έλαβεν χώμα, όπου είναι η ταπεινοτέρα ύλη, διά να είναι πάντοτε ταπεινός· ουδέν ταπεινότερον του χώματος. Εσχεδιάσεν το κεραμιθένιο σπιτάκι και εμψύσας αυτό εδημιουργήθη η ψυχή του ανθρώπου...». Ό.π., Επιστολή 62, σ. 331.

[page_end]

3) Συναισθηματικός, γλυκός και τρυφερός.

Αναντίρρητα η αναφορά των νηπτικών Πατέρων στα κατά Θεόν δάκρυα αποτελεί σημαντικότερη αλήθεια, που αν απεισιωπάτο ή κάπως παρεξηγείτο, θα τραυματιζόταν η ίδια η αλήθεια. Παρά ταύτα ο τρόπος της αναφοράς σε αυτά και η συχνότητα καταδεικνύουν και συγκεκριμένα στοιχεία του φυσικού συναισθήματος. Ο Γέρων Ιωσήφ δεν διστάζει να κάνει συχνές και αυθόρμητες αναφορές στην εμπειρία των δακρύων και έτσι να ζεσταίνει τον ποιμαντικό λόγο του με χρήση ακόμη και υπερβολικών λεκτικών σχημάτων: «Τα μάτια έτρεχαν σαν βρύσες και δεν εγκατέλιπον την προσευχήν μέχρις ότου εγένετο λάσπη το χύμα».

«Παιδί μου», λέγει σε κάποιο σημείο, «είδα εγώ άνθρωπον όπου ηθέλησεν να κρατήσει τα δάκρυα, επειδή κάποιος έτυχε να περάση, και δεν εδυνήθη να τα κρατήσει. Διότι τρέχουν με τόση ορμήν, ωσάν να τον έχη πληγώση κανείς θανασίμως. Η ευχή μετά πόνου γεννάει το πένθος. Το πένθος φέρει τα δάκρυα. Τα δάκρυα πάλιν γεννούν καθαρωτέραν ευχήν. Διότι το δάκρυ ωσάν μύρον ευώδες αποπλύνει τον ρύπον και καθαρίζεται η πνοή του Θεού» [7].

Εκτός όμως αυτών ο λόγος του και οι προσφωνήσεις του στα πνευματικά του παιδιά, ακόμη και σε γυναίκες που ζητούν τη μοναχική του συμβουλή, χαρακτηρίζεται από σπάνια και ενίοτε τολμηρή τρυφερότητα και γλυκύτητα. Έτσι χρησιμοποιεί εκφράσεις όπως: «Εγκόλπιον της ψυχής μου, τέκνον αγαπητόν» [8], «τεκνίον μου ηγαπημένον» [9], «σπλάγχνα της ψυχής ιερά» [10], «το αγαπητόν μοι θυγάτριον, η καλή μου περιστερά» [11], «παιδάκι μου, μικρή πεταλούδα» [12], «σε καταφιλώ ως υιόν μου και σε εύχομαι ως αγαπητόν μου» [13].

Εκδηλώνεται εκφραστικά, ενθαρρύνει, συμμετέχει προσωπικά: «Λυπούμαι εις Τας θλίψεις σου» [14]. «Λίαν χαίρω και τα μάλα ευφραίνομαι, εάν μέχρι τέλους πιστοποιήσης αυτά όπου σήμερα γράφεις» [15]. «Μή απελπίζεσαι! Μαζί θα πάμε εις τον Παράδεισον. Και αν δεν βάλω εσένα, μήτε εγώ δεν καθέζομαι μέσα. Γνώθι εκ των λόγων την υπερβολήν της αγάπης εν Χριστώ Ιησού τω Κυρίω ημών» [16].

Είναι εντυπωσιακό ότι ο τρυφερός και γλυκός αυτός λόγος βγαίνει από το ίδιο στόμα, το οποίο στους μοναχούς υποτακτικούς του, προκειμένου να τους καλλιεργήσει στην άσκηση, δεν αποφεύγει σκληρές επιπλήξεις και επιτιμήσεις, ακόμη και ύβρεις.

4) Προτρεπτικός.

Τα κείμενά του βρίθουν προστακτικών: «Μή αθυμής, μή στενοχωρήσαι, βιάζου, έργασαι, λοιπόν υπομονή! Δίδε θάρρος του εαυτού σου» , και ενισχυτικών προτροπών. Αισθάνεσαι ότι ο ίδιος είναι δίπλα σου και σε σπρώχνει. Δεν μπορείς να μην προχωρήσεις.

«Σύνελθε λοιπόν και απόβαλε τους λόγους αυτούς από του νοός σου... Βιάζου εις πάν αγαθόν» [18], «βάζε μετάνοιαν συνεχώς, όταν σφάλης, και μή χάνης καιρόν» [19], «λοιπόν, βιασθήτε, σιωπάτε, προσεύχεσθε, υπακούετε, ταπεινώσεσθε, διά να βρήτε κάθε καλόν» [20], «δράξου παιδείας, κλαύσον και πένθησον... Προσεύχου και φώναζε» [21], «μή φοβήσαι, Μή δειλιάζης. Ο Χριστός ήλθε διά ημάς» [22], «μή

χαυνώνεσαι και δέχεσαι λογισμούς. Φώναζε συνεχώς τον Χριστόν» [23].

5) Υπερβολικός, απόλυτος και ηρωικός.

Δίπλα στον ζεστό και πλούσιο σε συναίσθημα λόγο του, συναντά κανείς άφθονο και το ηρωικό, ασυμβίβαστο και ανυποχώρητο στοιχείο που πραγματικά καταδεικνύει το μεγαλείο της ασκητικής ψυχής του με τέτοια δύναμη, ώστε να συμπαρασύρει και τους αποδέκτες της διδασκαλίας του.

Λέγει χαρακτηριστικά σε κάποιο σημείο δίνοντας ζωντανά την εντύπωση ότι ο ίδιος ζεί αυτό που περιγράφει:

«Να τρέχη αίμα από υπερκόπωση της ευχής. Να πέφτης βδομάδες εξηντλημένος ως βαρειά ασθενής» [24]. «Πρέπει να αγωνίζεσαι μεθ' όλης ισχύος. Το σώμα να είναι πάντοτε δουλωμένον εις το πνεύμα. Να μην το λυπήσαι ποσώς» [25]. «Γίνου σπόγγος ποτίζων την ψυχήν σου όχι με τιμάς και επαίνους αλλά με ονειδισμούς και κατηγορίας ών ανεύθυνος» [26].

«Γίνου πτώμα να σε πατάνε όλοι επάνω. Γίνου χώμα. Δείρε, κτύπα, μίσησον ως εχθρόν άσπονδον τον εαυτόν σου. Τέλειον μίσος μίσησον αυτόν. Ανδρίζου, μην τον λυπήσαι. Χάριτι Θεού εγώ σε βαστάζω» [27].

«Είμαι χώμα, είμαι πηλός, είμαι λάσπη· αυτή μας είναι η πρώτη μητέρα. Το χώμα πατάται, και σύ ως χώμα οφείλεις να πατηθής» [28].

«Η ταπείνωσις δεν είναι λόγια απλά όπου λέγομεν· είμαι αμαρτωλός... και λοιπά. Η ταπείνωσις είναι η αλήθεια. Να μάθη κανείς ότι είναι μηδέν. Το μηδέν είναι εκείνο όπου, προτού δημιουργήση το πάν ο Θεός, ήτο μηδέν» [29].

«Χωρίς αγώνα και χύσιν αίματος μή περιμένης ελευθερία παθών... Κλαύσον λοιπόν, χύσε δάκρυα ποταμούς, και μαλακώνει η γή της καρδιάς σου» [30].

«Έξ ώρας καθήμενος εις προσευχήν τον νούν δεν εσυγχώρουν να 'βγή από την καρδίαν. Από το σώμα μου ο ιδρώτας έτρεχε βρύσις. Ξύλον αλύπητα. Πόνος και δάκρυα. Νηστεία άκρα και ολονύκτιος αγρυπνία. Και επιτέλους κατέπεσα» [31].

«Οκτώ έτη εις την αρχήν εμαχησάμην με τα πάθη τα σαρκικά. Δεν εκοιμήθην επί πλευρόν, αλλά όρθιος στην γωνία ή επί σκαμνίου καθήμενος, Εδερόμην δίς και τρις την ημέραν οιμώζων και κλαίων» [32].

«Μέχρι να πέση το σώμα μου, πολλά ξύλα έσπασα εις τους μηρούς μου» [33].

6) Διακριτικός και γεμάτος κατανόηση.

Ενώ όμως είναι τόσο απόλυτος, είναι συνάμα γεμάτος καλωσύνη και κατανόηση: «Απορώ και εξίσταμαι πώς δεν ημπορείς να βάλης ολίγην βίαν εις τον εαυτόν σου. Αχ και να έβλεπες, παιδάκι μου, τον πόνον μου και τα δάκρυα, όπου έρρευσαν διά σε!» [34]. «Μήν απελπίζεσαι. Εις όλους συμβαίνουν αυτά. Πόλεμος είναι του πειρασμού και θα περάση» [35]. «Έκτοτε πονώ και προσεύχομαι δι' εσένα. Λοιπόν μή λυπήσαι. Ανθρωποι είμεθα, και παραβάσεως τέκνα, την θεμέλιον των προπατόρων μας έχοντες αμαρτίαν. Δι' αυτό συγκατάβασιν θα μας κάμη ο Κύριος και εν μετανοία όλα τα συγχωρεί» [36]. «Η χάρις αυξάνεται καθ' όσον δύναται να χωρέση άνθρωπος· αναλόγως το σκεύος, καθ' όσον χωρεί» [37].

Ενώ είναι ασυμβίβαστος ησυχαστής, ταυτόχρονα γίνεται και μέτοχος των αναγκών των ψυχών: «Εργάζομαι νοερώς και πληρώ ανελλιπώς τα μοναχικά μου καθήκοντα. Και Τας νύκτας επ' αρκετόν, αφού ο νους κουρασθή εις την ευχήν, γράφω ουκ ολίγας επιστολάς, όπου πολλαχώς οι Χριστιανοί μου ζητούσιν ωφέλειαν» [38]. Αυτό ομολογείται από τον ίδιο, φαίνεται και από τα γραφόμενά του.

Όταν αντιλαμβάνεται ότι δεν θα γίνει κατανοητός, δεν προβαίνει σε συζητήσεις, συνεννοήσεις και διευκρινήσεις. Απλά κάνει τις επιλογές του, επιλογές για τους μαθητές του, χωρίς να τους δίνει εξηγήσεις. Αυτοί έπειτα προσπαθούν να ερμηνεύσουν τις αιτίες των λόγων του [39].

7. Γέροντος Ιωσήφ, Έκφρασις μοναχικής εμπειρίας, Επιστολή 62, σ. 332.

8. Ό.π., Επιστολή 3, σ. 43.

9. Ό.π., Επιστολή 34, σ. 203.

10. Ό.π., Επιστολή 16, σ. 113.

11. Ό.π., Επιστολή 44, σ. 266.

12. Ό.π., Επιστολή 61, σ. 327.

13. Ό.π., Επιστολή 59, σ. 322.

14. Ό.π., Επιστολή 7, σ. 64.

15. Ό.π., Επιστολή 5, σ. 56.

16. Ό.π., Επιστολή 20, σ. 133 τέλος.

17. Γέροντος Ιωσήφ, Έκφρασις μοναχικής εμπειρίας, Επιστολή 8, σ. 73.

18. Ό.π., Επιστολή 18, σ. 126.

19. Ό.π., Επιστολή 19, σ. 127.

20. Ό.π., Επιστολή 33, σ. 198.

21. Ό.π., Επιστολή 61, σ. 328.

22. Ό.π., Επιστολή 69, σ. 355.
23. Ό.π., Επιστολή 33, σ. 195.
24. Ό.π., Επιστολή 3, σ. 48.
25. Γέροντος Ιωσήφ, Έκφρασις μοναχικής εμπειρίας, Επιστολή 5, σ. 58.
26. Ό.π., Επιστολή 6, σ. 60.
27. Ό.π., Επιστολή 7, σ. 70.
28. Ό.π., Επιστολή 9, σ. 76.
29. Ό.π., Επιστολή 63, σ. 335.
30. Ό.π., Επιστολή 19, σ. 129.
31. Ό.π., Επιστολή 37, σ. 223.
32. Ό.π., Επιστολή 18, σ. 123.
33. Ό.π., Επιστολή 23, σ. 144.
34. Γέροντος Ιωσήφ, Έκφρασις μοναχικής εμπειρίας, Επιστολή 20, σ. 130.
35. Ό.π., Επιστολή 20, σ. 131.
36. Ό.π., Επιστολή 53, σ. 297.
37. «Πάντες γάρ άνθρωποι είμεθα εκ του χόος γεγεννημένοι και πάντες ημάρτομεν. Πηλός είμεθα, άγνοιαν έχομεν. Ο πηλός τον πηλόν κλέπτει. Ο πηλός τον πηλόν υβρίζει. Ο πηλός τον πηλόν συκοφαντεί. Ο πηλός του πηλού επαίρεται. Ο πηλός τον πηλόν πλουτεί. Ο πηλός του πηλού άρχει. Ο πηλός τον πηλόν δέρει, ο πηλόστον πηλόν φυλακίζει. Και εν γένει· ο πηλός του πηλού θεωρείται σοφώτερος, δυνατώτερος, πλουσιώτερος, ευγενέστερος, τιμιώτερος, πλουτών ανοησίαν και άγνοιαν της ίδιας υπάρξεως· του πόθεν και που ευρέθη, πώς εγεννήθη, τις ο προορισμός του, που καταλήγει, τί το μετά ταύτα». Ό.π., Επιστολή 39, σ. 239.
38. Ό.π., Επιστολή 18, σ. 124.
39. Βλ. ό.π., Επιστολή 24, σ. 147.

[page_end]

7) Παραστατικός στις περιγραφές του ορατού πολέμου.

Όταν μιλάει για τις επιθέσεις του πονηρού είναι ιδιαίτερα παραστατικός. Είναι επίσης περιγραφικός και μεθοδικός όταν αναφέρεται στο πώς οργανώνεται ο πνευματικός αγώνας και όταν αποκαλύπτει τα βαθύτερα αίτια των πειρασμών.

«Όλα έτη οκτώ κάθε νύκτα μαρτύριον. Έφευγαν οι δαίμονες και εφώναζαν. Μας έκαψε! Μας έκαψε! Όπου έτυχε μίαν νύκτα και τους ήκουσε και ο πλησίον μου αδελφός ξενιζόμενος, ποίοι ήσαν αυτοί που εφώναζαν... Και στρέφομαι και βλέπω τον δαίμονα, όπως είναι κασίδης· πληγωμένη η κεφαλή του βρωμάει! Και ώρμησα θηριωδώς να τον πιάσω» [40].

«Ιδού ότι άφησεν ο Θεός τους δαίμονας να σε σινιάσουν ολίγον, να ιδής, πού ευρίσκεσαι. Να φανή η υπερηφάνεια, να ταπεινωθή η καρδιά σου» [41]. «Τα πάθη είναι σκληρά. Ουράλια όρη! Χιλιόμετρα ύψος! Η χάρις είναι ο ήλιος» [42].

8) Θεολογικός στον λόγο του, όχι ηθικολογικός.

Ο λόγος του δεν ξοδεύεται σε ηθικολογίες, αλλά είναι θεολογικός, δογματικός, πνευματικός.

Λέγει σε κάποιο σημείο: «Το μέν “κατ’ εικόνα” είναι το πνεύμα όπου του έδωκε διά του εμφυσήματος, η λογική ψυχή. Το δε “καθ’ ομοίωσιν” είναι αι καλά και αγαθαί αρεταί· αγάπη, αγαθότης, ελεημοσύνη και λοιπά, όπως εγράψαμεν ανωτέρω. Και όποιος λοιπόν έχει αυτάς Τας φυσικάς και αγαθάς αρετάς, έχει το καθ’ ομοίωσιν. Και όποιος δεν Τας έχει, δεν έχει το καθ’ ομοίωσιν, αλλά δι’ αυτόν λέγει ο Προφήτης, ότι “εν τιμή ών ου συνήκε, αλλά παρασυνεβλήθη τοίς κτήνεσι τοίς ανοήτοις και ωμοιώθη αυτοίς”» [43].

«Λοιπόν ο θέλων λέγειν περί Αγάπης, πρέπει να γευθή καλώς εν αισθήσει το μυστήριον της Αγάπης... ότι, άλλο μέν είναι εντολή αγάπης εξ έργων τελουμένης προς την αλληλοφιλαδελφίαν, και άλλο ενέργεια της θείας Αγάπης. Και το μέν πρώτον δύνανται όλοι οι άνθρωποι, εάν θελήσουν και βιασθούν να το πληρώσουν, το δε δεύτερον όχι. Καθότι μήτε εξ έργων ημών γίνεται, μηδέ της ημετέρας θελήσεως είναι να γένη, εάν θέλωμεν, όταν θέλωμεν και όπως θέλωμεν. Αλλά τούτο έγκειται εις την πηγήν της Αγάπης, τον γλυκύτατόν μας Ιησούν, όπου μας δίδει, εάν θέλη, όπως θέλει, και οπότε Αυτός θέλει» [44].

9) Πλούσιος σε καταθέσεις τολμηρών προσωπικών εμπειριών.

Ο λόγος του συνοδεύεται και επισφραγίζεται από τολμηρές καταθέσεις προσωπικών εμπειριών.

Έτσι γράφει συχνά: «Ακουσε ένα γεγονός που έγινε εις εμένα» [45]. Μιλάει τόσο προσωπικά που θα μπορούσε και να παρεξηγηθεί θεωρούμενος ότι έμμεσα αυτοπροβάλλεται και υπερηφανεύεται: «όταν ήμουν εις τον κόσμον με χίλιους τα έβαζα ...Και υπομένων και πνίγων μέσα τον Σατανάν με την άκραν υπομονήν έλαβον άφεσιν του κακού» [46].

«Και μόλις είπον ολίγας φορές την ευχήν, ευθύς ηρπάγην εις θεωρίαν. Και ενώ ήμην μέσα στο σπήλαιον - και φραγμένη η θύρα του - ευρέθην έξω στον ουρανόν,

εις ένα θαυμάσιον μέρος εν άκρα ειρήνη και γαλήνη ψυχής. Τελειωμένη ανάπαυσις. Τούτο μόνον διεννοούμεν· Θεέ μου, ας μην γυρίσω πλέον εις τον κόσμον, εις την πληγωμένην ζωήν, αλλά ας μείνω εδώ. Κατόπιν, αφού με ανέπαυσεν όσον ο Κύριος ήθελε, τότε ήλθα πάλιν στον εαυτόν μου και ευρέθην μέσα στο σπήλαιον» [47].

«Μίαν εσπέραν ασπαζόμενος την Εικόνα της (της Παναγίας) εκουράσθην. Και καθίσας εις το στασίδι ύπνωσα μικρόν. Και ήλθεν εν σώματι όχι εικόνα και με κατεφίλει· και επλήσθην αρρήτου χαράς και ευωδίας. Το δε ουράνιον εκείνο Βρέφος με εθώπευε εις όλον το πρόσωπον φιλώντας εγώ το παχουλόν του χεράκι όπως να είναι ζωντανόν. Και δεν νομίζεις πως είναι ύπνος, αλλ' ωσαν μίας άλλης ζωής αίσθησις, άγνωστος και άγευστος εις τους μή ειδότας τοιαύτα» [48].

«Και ενθυμήθην τον Ιερέα εκείνον ή μάλλον τον Άγιον όπου έβλεπε την οπτασίαν, όταν ο ιερεύς εθυμιάζεν. Και άλλοι εκάθηντο στο στασίδι και δεν τους θυμιάζε· άλλοι έλειπαν σε διακόνημα και άδειο στασίδι και εθυμιάζεν, επειδή ο νους των ήτον εις την Εκκλησίαν· ενώ των άλλων, επειδή εμετεωρίζοντο εις τον κόσμον, δεν ήσαν εκεί. Συνέβη και εις εμένα ένα παρόμοιον μίαν φοράν με την συγχωρεμένην την Θεοδώραν· τόσοσόν ότι και την πνοήν της ησθάνθην πλησίον μου, όταν εξούσε· και ήμην εγώ εις το Άγιον Όρος εδώ και αυτή εις τον κόσμον» [49].

40. Γέροντος Ιωσήφ, Έκφρασις μοναχικής εμπειρίας, Επιστολή 37, σ. 223.

41. Ό.π., Επιστολή 22, σ. 137.

42. Ό.π., Επιστολή 35, σ. 205.

43. Ό.π., Επιστολή προς Ερημίτην, σ. 462.

44. Ό.π., Επιστολή προς Ερημίτην, κεφ. 12, σ. 456. Και τονίζει αλλού: «Βλέπεις λοιπόν; Εννοείς τί μέγα μυστήριο κρύπτεται εις τον λόγον: “Χριστός εντυγχάνει υπέρ υμών εν Αγίω Πνεύματι”; Δι' αυτό όταν έρχεται γινόμεθα ρήτορες. Οι ψαράδες διδάσκαλοι. Οι πόρνοι σωφρονούν. Οι κλέπται δεν κλέπτουν. Και όλοι μετανοούν. Και ποίος ενήργησεν όλα αυτά; Ο μόνος ειδώς. Ο αγαθός κυβερνήτης. Ο γλυκύς Ιησούς. Η μόνη Αγάπη». Γέροντος Ιωσήφ, Έκφρασις μοναχικής εμπειρίας, Επιστολή 22, σ. 138.

45. Ό.π., Επιστολή 7, σ. 64.

46. Ό.π., Επιστολή 7, σ. 65.

47. Ό.π., Επιστολή 37, σ. 221-222.

48. Ό.π., Επιστολή 34, σ. 203.

49. Γέροντος Ιωσήφ, Έκφρασις μοναχικής εμπειρίας, Επιστολή 58, σ. 318.

[page_end]

10) Ποιμένας με ενεργό και αποτελεσματική προσευχή.

Η ποιμαντική του δεν βασίζεται στις συμβουλές που δίνει αλλά στην προσευχή που κάνει. Γι' αυτό και επιμένει σ' αυτήν. Ομιλεί περί προσευχής, προτρέπει σε προσευχή, προσεύχεται ο ίδιος για τον εαυτό του, για τους άλλους, για τον κόσμο όλον.[50]

Απαραίτητο συμπλήρωμα της προσευχής των τέκνων του είναι η δική του προσευχή και ο σκληρός αγώνας της. Λέγει λοιπόν: «Και τότε θα ενεργήσουν ευθύς αι προσευχαί υπέρ σου όπου κάμνω» [51]. «Εσύ, παιδί μου, ζητείς την ουράνιον πόλιν. Δέεται περί τούτου ο Γέροντας, δέονται οι Πατέρες, δέομαι και εγώ ο πτωχός εδώ εις τα βράχια» [52]. «Διά την κάθε μίαν ψυχήν όπου βοηθείται δοκιμάζω τον πόλεμον όπου έχει» [53]. «Διότι ο Γέροντας για κάθε μίαν ψυχήν που αναλαμβάνει, μία βαρυτάτη άλυσος περιτίθεται εις τον τράχηλόν του. Και χρήζει πολλών και αγίων ευχών να ελαφρύνη το βάρος. Χρήζει αγάπης πολλής και ανοθεύτου· όχι παρακοής και αντιλογίας» [54]. Και αλλού: «Διότι υποχρεούμαι να σας προσεύχωμαι. Και αντί της επιστολής που θα γράψω το αναπληρώνω με προσευχήν» [55].

11) Η αναγκαιότητα του «σημείου».

Ο πνευματικός του λόγος χρειάζεται την επιβεβαίωση της υπερβατικής απόδειξης. Γι' αυτό συχνά, ως συγγενής του πνευματικού κόσμου που πιστοποιείται από τα «σημεία», κάνει αναφορές σε αυτά· «Μή λογίζεσαι άνθρωπος, όταν χάριν δεν λάβης» [56], τονίζει.

Ο Γέρων Καλλίνικος «εγεύθη την αρπαγήν του νοός», ο Γέρων Γεράσιμος «κεραυνιζόμενος από τους καιρούς, έμεινεν άσειστος στύλος υπομονής», ο Γέρων Ιγνάτιος «εκ της ευχής ανέπεμπε το στόμα του ευωδιαν, τόσον όπου εχαίρετο κανείς να ομιλή πλησίον στο στόμα του», ο παπαΔανιήλ «ετελειώθη δίχως ασθένειαν» [57].

«Άλλος ενενήντα ετών μας έλεγε ότι εκάθισε σε μίαν κορυφήν δεκαεπτά χρόνους. Και έπιπταν κεραυνοί και του έσχιζαν τα ρούχα· και έκαμνε άκραν υπομονήν. Άλλος μας έλεγεν ότι είχε δώσει αντίδωρον σε γυμνούς αγίους Ασκητάς, όπου ήσαν αόρατοι. Άλλος ότι ήτον Ρώσος και έκαμε χρόνια εις την κορυφήν... Όλοι αυτοί ευωδίαζαν ως άγια λείψανα» [58].

«Ένας δε άλλος ήτον Ρώσος. Αυτός νύκτα και ημέραν είχε τα δάκρυα αδιάλειπτα. Όλος μετέωρος και θεωρίας ανάπλεως... Αυτός είχε και προορατικόν, διότι εγνώριζε τους ερχομένους» [59].

«Είδον εγώ έναν αδελφόν, όπου έχων τοιαύτην αγάπην ήλθεν εις έκστασιν. Και είδεν τρεις ομοίους παίδας την ηλικίαν μέσα εις άπλετον φως. Και τον ευλόγουν φωνούντες: Όσοι εις Χριστόν εβαπτίσθητε, Χριστόν ενεδύσασθε· αλληλοϋΐα. Τούτο πολλάκις ευλογούντες είπον. Και εθαύμασα πόσην αγάπην είχεν προς τον Θεόν ούτος ο αδελφός» [60].

Η φωτισμένη ποιμαντική του Γέροντος Ιωσήφ μετατρέπει την έκπληξη του Θεού από ανέλπιστο θαύμα σε προσδοκία του «σημείου».

12) Η παρουσία της Θεοτόκου.

Ο σύνδεσμός του με το πρόσωπο της Υπεραγίας Θεοτόκου είναι εμφανής και ευδιάκριτος στην ποιμαντική του. Όπως και όλοι οι σύγχρονοι άγιοι πατέρες, γνωστοί και άγνωστοι, επώνυμοι και μή, μέσα από την Παναγία περνούν και

διατυπώνουν τον καλύτερο κόσμο τους και τις ποιοτικότερες εκφράσεις της πίστης τους [61], έτσι και για τον γέροντα Ιωσήφ αναφέρεται ότι: «Η αγάπη του προς την Παναγίαν μας είναι ανωτέρα πάσης περιγραφής. Μόνον που ανέφερε το όνομά της τα μάτια του έτρεχαν. Την παρακαλούσε από καιρό να τον πάρη να ξεκουρασθή. Και τον εισήκουσεν η Παντάνασσα. Τον επληροφόρησεν ένα μήνα πριν διά την αναχώρησίν του» [62], η οποία συνέβη την 15η Αυγούστου του 1959, ημέρα της Κοιμήσεώς της.

Ο ίδιος σε μία πολύ προσωπική του επιστολή γράφει: «Εγώ δεν ημπορώ να ασπασθώ μίαν φοράν την εικόνα της Παναγίας και να χωρίσω. Αλλ' όταν πλησιάσω κοντά της ωσάν μαγνήτης με τραβάει επάνω της. Και πρέπει να είμαι μόνος. Διότι θέλω ώρες να την ασπάζωμαι. Και κάτι ζώσαν πνοήν με γεμίζει μέσα η ψυχή μου και γεμίζω χάριν και δεν με αφήνει να φύγω. Αγάπη, έρωσ Θεού, πύρ φλέγον· όπου μόλις εισέλθης στην εκκλησίαν προλαμβάνει όταν είναι θαυματουργός η εικόν - και αποδίδει τόσον ευώδη πνοήν, όπου μένεις ώρες εκστατικός χωρίς να είσαι στον εαυτόν σου, αλλά εις ευώδη Παράδεισον» [63].

Αυτήν την δύναμη της θεομητορικής σχέσης την μετήγγιζε σε όλους.

13) Μετάγγιση πνεύματος και χάριτος.

Δεν περιέγραφε μόνον τις εμπειρίες του, αλλά και χάριζε εμπειρίες και την «δύναμη της ευσεβείας». Ενώ είναι σαφής στην τεχνική και τις πρακτικές συμβουλές, ταυτόχρονα είναι και αυθόρμητος στη μεταφορά εμπειρίας. Μιλάει και για την τεχνική και για τις εμπειρίες. Και για τον δρόμο και για το τέρμα. Και για τον άγιο κανόνα και για την ευλογημένη εξαίρεση. Δεν καταθέτει μόνο διδασκαλίες και νουθεσίες, αλλά ο λόγος του είναι και προσωπικός και εμπειρικός. Μάλιστα μιλάει και μετά θάνατον. Απόδειξη το αποτέλεσμα της ζωής του.

Η χάρις του μεταφέρεται στα τέκνα του. Καρπός της η αναγέννηση του Όρους και της νοεράς προσευχής. Σε μια εποχή που ο αριθμός των μοναχών στα μοναστήρια του Αγίου Όρους περιοριζόταν επικίνδυνα, ο ίδιος, ενώ ακολουθούσε αυστηρές ασκητικές επιλογές και μάλιστα ασυμβίβαστης ησυχαστικής μορφής, δημιούργησε μεγάλη συνοδεία με ευάριθμους υποτακτικούς και ολόκληρη σχολή νηπτικής ζωής. Το εντυπωσιακό δε είναι ότι όλοι οι υποτακτικοί του, όχι μόνον συνέχισαν την παράδοση που αυτός δημιούργησε, αλλά και έγιναν οι ίδιοι γεροντάδες με πλειάδα νέων μοναχών που εν πολλοίς βοήθησαν στη σύγχρονη αναγέννηση του Αγίου Όρους. Μάλιστα τρεις εξ αυτών έγιναν και ηγούμενοι μεγάλων αγιορειτικών Μονών, σήμερα δε έξι μοναστήρια εκπροσωπούν την παράδοση των πνευματικών απογόνων του.

Και όλα αυτά καρποφόρησαν μετά την αναχώρησή του. Τα έκανε η χάρις του Θεού, όμως με την ευχή του. Η χάρις του αγίου μεταφέρεται και στα τέκνα του. Και από μακριά, και απευθυνόμενη σε αγνώστους και μετά τον θάνατό του. Ο Γέρων Ιωσήφ μας δείχνει την εικόνα του ποιμένα που δεν είναι αυτός που συμβουλεύει, αλλά αυτός που μυσταγωγεί· δεν είναι αυτός που πείθει με επιχειρήματα, αλλά αυτός που εμπνέει με αγιότητα· δεν είναι αυτός που αγωνιά αλλά αυτός που αγαπά· δεν είναι αυτός που ψυχολογικά γνωρίζει αλλά αυτός που πνευματικά βιώνει· δεν είναι αυτός που διανοητικά κατανοεί, αλλά αυτός που νοερά προσεύχεται· δεν είναι αυτός που επιβάλλει την παρουσία του, αλλά αυτός που αμφισβητεί το χάρισμά του· δεν είναι αυτός που μας ψάχνει, αλλά αυτός στον οποίο προστρέχουμε· δεν είναι αυτός που τον βλέπουμε να ζεί, αλλά αυτός που αισθανόμαστε πώς ποτέ δεν πεθαίνει· δεν είναι αυτός που κηρύττει τον Θεό ως απόδειξη· αλλά αυτός που τον παρουσιάζει ως «σημείο» στη δική του ζωή και στη δική μας ζωή. Η ενεργός προσευχή και η δυνατότητα μετάγγισης των δώρων της χάριτος είναι ασφαλώς η καλύτερη ποιμαντική.

50. «Ο εν γνώσει ευχόμενος δεν βαττολογεί, δεν ζητεί περιττά· αλλά γνωρίζει τον τόπον, τον τρόπον και τον καιρόν· και ζητεί τα αρμόδια και ωφέλιμα της ψυχής του. Επικοινωνεί νοερώς τον Χριστόν. Τον πιάνει και τον κατέχει· και ‘ ‘Ου μή σε αφήσω, λέγει, εις τον αιώνα’ »». Ό.π., Επιστολή 10, σ. 84. «Καθότι την ευχήν υπέρ πάντων ο Θεός πάντοτε την ακούει». Ό.π., Επιστολή 27, σ. 163. «Και δίδασκέ τους όλους να προσεύχωνται νοερώς, να λέγουν αδιάλειπτα την ευχήν: Κύριε Ιησού Χριστέ, ελέησόν με. Εις την αρχήν με τα χείλη και με τον νούν. Έπειτα με τον νούν και με την καρδίαν. Και θα εύρουν συντόμως οδόν της ζωής, θύραν του Παραδείσου· μάλλον αυτή η ευχή λεγομένη με πόθον θα γίνη ως Παράδεισος μέσα τους». Ό.π., Επιστολή 55, σ. 304-305.

51. Ό.π., Επιστολή 6, σ. 62.

52. Ό.π., Επιστολή 7, σ. 64.

53. Ό.π., Επιστολή 7, σ. 68.

54. Ό.π., Επιστολή 16, σ. 103.

55. Ό.π., Επιστολή 45, σ. 271.

56. Γέροντος Ιωσήφ, Έκφρασις μοναχικής εμπειρίας, Επιστολή 7, σ. 70.

57. Βλ. ό.π., Επιστολή 11, σ. 90-91.

58. Ό.π., Επιστολή 26, σ. 156.

59. Ό.π., Επιστολή 37, σ. 225.

60. Ό.π., Επιστολή 64, σ. 339.

61. Βλ. Αρχιμ. Νικολάου Χατζηνικολάου: Άγιον Όρος - Μοναδικότητα και

μοναδικότητες.

62. Γέροντος Ιωσήφ, Έκφρασις Μοναχικής Εμπειρίας, σ. 22.

63. Ό.π., Επιστολή 34, σ. 202-203.

<https://bit.ly/3pLGqtG>